

Ribarstvo na našem južnom primorju

Josip Basioli, Zagreb

8) CRNOGORSKO PRIMORJE

Na najjužnijem dijelu našeg primorja, od vratiju Boke Kotorske do uća rijeke Bojane nisu povoljni prirodno-geografski uvjeti za ribolov obalnim pote-gaćama. Otvorena obala, bez otoka i s malo priklad-nih uvala izložena je jakim udarcima valova, koji priječe vršenje malog obalnog ribolova. Obalna zona je ili strma i kamenita, ili prelazi u žalo građeno od krupnih valutica, ili ponegdje vrlo plitka s pješćanim prudovima, a svi ti oblici podmorja su nepodesni za ribolov.

Razlikujemo dva ribolovna centra na ovom pod-ručju. U sjeverozapadnom dijelu, u zalivu Trašte i Budvanskom zalivu dobra su lovišta srdela, koja su postala važna tek uvađanjem mreže plivarice u na-šem ribolovu, odnosno upotrebom plivarice na ovim lovištima iza Oslobođenja. — U zalivu Trašte lovišta srdela su više u vanjskom području, od rta Žukovca i oko rta Sv. Ilije. — U intervalima dobrih lovina srdela pokazala su se najboljima lovišta oko hridi Go-lubinja, kod Sv. Stefana, oko rta Plantamon i Skoči-djevojke. Ovo područje najviše su iskoristavali ribari

iz ribarskog poduzeća iz Budve, a često se tu pojavljuju i ribari iz Boke Kotorske.

Pojava srdele na obalama Crnogorskog Primorja je redovita, ali s velikim fluktacijama u jačini dolazećih masa iz godine u godinu. Učestala je pojava da se srdele vide vrlo rano, u mjesecu martu, kad ih još nema nigdje na našoj obali. Najprije se zapaze u području Ulcinja, i iz dana u dan nastupaju prema sjeverozapadu.

Srednji dio Crnogorskog Primorja, u području Petrovca - Sutomora - Bara slabije je ribolovno područje. Oko rta Dubovice love se ponekad srdele mrežama potegačama. Stajačice za srdele, vojge polažu se jugoistočno od rta Dubovice do uvala Pećin i na sjeverozapadu u uvali Drobni Pijesak. U području Sutomora postizavaju se rijetke lovine srdela u uvalama Čanj i Žukotrljici i u Barskom zalivu. — U sezoni izlaska cipala iz Bojane ribari iz ovog srednjeg dijela primorja love ih u malim količinama i s primitivnim sredstvima.

Područje Ulcinja najbolje je u ribolovu na ovoj obali. Prevladava prvenstveno lov cipala, zatim lov kvalitetnih vrsta: trlja, zubatca, kečiga itd. Naročito je bogato na ribljim vrstama područje izvan ušća Bojane i pred lukom Milena. Vode iz Bojane donose velike količine organskih i mineralnih sastojina, koje se talože i raspršavaju pri izlazu u otvoreno more, i služe kao hrana ribama. Luka Milena, morski rukav u niskoj naplavnoj obali, u unutrašnjosti se proširuje u Zogajsko jezero. Ovdje se cipli sakupljaju ujesen u velikim masama, a ulcinjski ih ribari love starinskim mrežama potegačama — gribovima, i modernim ciplaricama. Ali se još nalaze i slikovite primitivne naprave zvane »kalimere«. To je veliki mrežnjak s kućicom za čuvara nad vodom.

Velika jata cipala — ovdje ih nazivaju »mace« — spuštaju se ujesen rijekom Bojanom i kroz dva njezina rukava ulaze u more. Ovo je glavna riba Crnogorskog Primorja. — Po količini je prelazi srdela, ali je u novije vrijeme njezin lov zapušten. — Iz niskih osmatračnica na ušću Bojane ribari motre izlazak cipala u more. To se redovito zbiva u mjesec oktobru kad padnu prve kiše. Iz Bojane izlaze najveća jata cipala poznata na našoj obali. I velike množine jegulja sele iz Bojane natrag u dubine oceana. Njih se izlovi daleko manji dio nego cipala. Prostrano Skadarsko jezero prima velike količine vode iz okolnih rijeka, i iz njega putuju u more mnogo veće mase cipala i jegulja nego što ih daje rijeka Neretva. Međutim ne izlovi se ni deseti dio od onog što zađe u Jadran.

Vanjska obalna zona Crnogorskog Primorja slabije je naše tunolovno područje iako, po pričanju nekih očevidaca ovuda prolaze u pravcu sjeverozapada najveće i najkompaktnije mase tonida koje su se vidjele na našem Jadranu. Od mjeseca maja, a ponekad i prije putovanje tih masa vrlo je učestala pojava. Uzroci nerazvijenog tunolova na ovoj obali leže prvenstveno u kratkom zadržavanju tonida u obalnom pojasu, zatim u prirodno slabo razvedenoj obali otežan je lov. Uz općenito slab razvitak svih načina ribolova u prošlosti se nije ni tunolovu poklanjala nikakva briga. Izvjesne lovine tonida postizavale su se između dva rata u području Budve i Sutomora,

gdje je tu i tamo postojala pokoja mala polandara stajačica za lov tonida »na zabod«. Ni danas se stanje nije poboljšalo, i postizavaju se s ostacima malih mreža stajačica beznačajne lovine tonida.

Osim područja s pijeskom i žalima, na ovom dijelu naše obale ima i hridinastih predjela s bujnom podmorskom vegetacijom, na kojima se susreću brojne kvalitetne vrste ribe: velike kirnje, ugori, murine i zubaci. Uslijed relativno malog broja privrednih ribara eksploatacija ove obale nije ni danas preintenzivna, i sportski ribolovci tu mogu naći plodno područje lova. I do ovih obala dopiru krapljanski spužvari, koji po obalnim brakovima nalaze dobre izvore kvalitetnih spužava.

Područje otvorenog mora izvan Crnogorskog Primorja neispitano je i slabo korišteno u ribolovu. Međutim dosadašnji rezultati ribolova povlačnim mrežama i parangalima ukazuju na postojanje dobrih pridnenih naselja riba. Uslijed nepoznavanja podvodnog terena dešavaju se česti gubici i kidanje povlačnih mreža. To je jedan od uzroka slabog korištenja ovog područja. Posebno je dobar za kočarenje plitki pojas od dva km širine, koji se prostire od ušća Bojane prema otvorenom moru i do 40 km. Ali ni ovaj pojas nije dovoljno proučen ni korišten u kočarenju.

Prvi tragovi o ribarstvu u području Budve nalaze se u Statutu grada Budve iz XV. stoljeća. Statut donosi propise o prodaji ribe na ribarnici grada, određuje mjesto prodaje i prvenstvo gradskog kneza i sudaca u izboru kod kupnje ribe. — Mali obalni ribolov i u malom obimu prakticirao se je vrlo rano, kroz Srednji vijek sve do naših dana. U jednom izvještaju iz 1527 godine se veli za Budvu, da se samo neki siromasi bave ribolovom, a za »vrlo veliko jezero iznad Bara« — Skadarsko, kaže se da je puno plemenitih riba. — Iz sredine prošlog stoljeća navodi se, da u području Budve postoji izvjestan broj mreža potegača, ali nije pouzdano da li su to bile potegače za lov srdela.

Na obalama Crnogorskog Primorja postojalo je između dva zadnja rata srazmjerno najzaostalije ribarstvo od svih ostalih naših jadranskih područja. Nezainteresiranost obalnog stanovništva za jači privredni ribolov bila je velika. — U Bigovi je postojalo ribarsko društvo, koje je u 1928 godini nabavilo prvu mrežu plivaricu za srdele na ovom području, ali ju je ubrzo zapustilo. Kasnije su i ribari iz Budve nabavili mrežu plivaricu, ali ni ovdje nije uspjela. Jedine mreže za lov srdela bilo je tridesetak mreža vojgi iz Budve, a godišnja lovina plave ribe kretala se je oko deset tona. Bar i okolna naselja bili su bez privrednih ribara. Od 1936 do 1940 godine lovilo je ribe na Crnogorskom Primorju oko 200 povremenih ribara, a njihova prosječna godišnja lovina ribe kretala se oko 50 tona, od čega 40 tona cipala.

Promjene, koje su nastale iza Oslobođenja u ribarstvu ovog područja, obećavale su u početku velike rezultate, jer su bila uložena i velika sredstva. Zapravo bili su postignuti i veliki početni rezultati. U središtu lovišta za srdele — Budvi — osnovano je u 1947 godini ribolovno poduzeće, sa zadatkom lova male plave ribe i kočarenja, na još neiskorištanim područjima Crnogorskog Primorja. Poduzeće je bilo postepeno opremljeno suvremenim motornim ribarskim brodovima, kojih se je broj bio popeo u 1950

godini na deset velikih i sedam manjih. I ulov ribe bio je u toj godini uspješan — oko 400 tona — zahvaljujući obilnoj pojavi srdela. Otada je postepeno nastajao pad u lovini ribe ovog poduzeća i to ovako: u 1951 godini na 310 tona, u 1952 g., na 190 t., u 1953 g. na 116 t., u 1954 g. na 81 t., u 1955 g. na 50 t., u 1956 g. na 24 t., 1957 g. na 64 i. i u 1958 godini na 40 tona. Uslijed nestručnog rada poduzeće posluje svake godine s osjetljivim gubicima, pa je čudno što se s ovako niskim rezultatima lovine ribe još uopće održava.

U drugom ribolovnom bazenu Crnogorskog Primorja — području Ulcinja osnovano je mnogo kasnije — 1955 godine i — mnogo skromnije ribolovno poduzeće »Bojana« u Ulcinju. Formirano je prvenstveno za lov cipala u području ušća Bojane, i za lov ostalih kvalitetnih vrsta ribe koje se zadržavaju oko ušća: lubine, hame, kečige, trlje itd. Ni ovo poduzeće nije naročite sreće, iako je opremljeno dobrim mrežama ciplaricama, za razliku od primitivnih gribova i kalimera, s kojima još love individualni ribari Ulcinja. Kroz četiri godine postojanja čini se da je ovo poduzeće samo u 1957 godini poslovalo s uspjehom. I izlasci cipala iz Bojane imaju dobre i loše sezone. Misli se, da zatvaranje Bojane žičanim pregradama od strane Albanaca spriječava slobodan prolaz ciplima u more. Još se ne provodi sistematski i stručan lov jegulja pri njihovoj seobi iz Bojane. A lov cipala još je daleko od solidnog i temeljitog obuhvaćanja.

Osim ribolova u dvjema spomenutim poduzećima, i lova cipala po individualnim ulcinjskim ribarima — koji ih godišnje love od 15 do 20 tona — u svim ostalim naseljima nema danas nikakvog jačeg privrednog

ribolova. Ribarska zadruga iz zaliva Trašte nestala je zbog malog broja ribara, koji su prišli ribarskom poduzeću u Budvi. I iz Bečića i Petrovca na moru nestali su inače malobrojni profesionalni ribari. Iz Sutomorskog zaliva također je nestalo ribara. Ovdje zahtjeva prikladne luke za smještaj ribarskih brodova, a i zbog lovišta izloženih jakim udarcima otvorenog mora.

Ribarstvo na ovom dijelu naše obale nije danas na onoj visini, koja bi odgovarala srazmjerno dobrim ribolovnim područjima, gdje su najučestalija zapažanja prvih masa raznih vrsta plave ribe. Podržava se mali ribolov u koji se ulaže malo napora, velik ribolov sa suvremenim sredstvima na mrtvoj je toći.

Š. Ljubić, Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalum Vol. VIII., str. 225—239, Zagreb 1877.

»La Dalmazia«, Nro 42, Anno 2. Zadar 1846.

Monumenta historico juridica Slavorum meridionalum, Vol. III., Statuto di Budua, Zagreb 1882—3.

Ribarstvo na Južnom Primorju, Jadranski Ribar, br. 7. Split 1937.

Lov cipala u Južnom Primorju, Jadranski Ribar, br. 10, Split 1940.

N. Milić. Običaj u ljetnom ribolovu, Morn. ribarski kalendar, Split, 1940.

L. Ruić, Ribarstvo u Crnogorskom primorju, Morско ribarstvo br. 1 Split 1949.

J. Vujačić, Ribarstvo Crne Gore. Ribarski godišnjak, 1950, Zagreb.